

Chestiunea Orientală și Principatele Române

1. Contextul internațional

- secolul al XVIII-lea - a coincis pe plan european cu intensificarea războaielor dintre Imperiul Rus, Austria, pe de o parte, și Imperiul Otoman;
- 1683 - după ultima mare ofensivă otomană în Europa (asediul Vienei), respinsă de austrieci cu ajutorul polonezilor, turcii au început să dea semne de slăbiciune, Imperiul Otoman fiind considerat de rivalele sale „*omul bolnav al Europei*” (problema menținerii sau a împărțirii Imperiului Otoman a purtat numele de „*chestiunea orientală*”) ⇒ Austria și Imperiul Rus au trecut la ofensivă, având drept scop cucerirea teritoriilor stăpânite de otomani;
- 1683-1699 - războiul Ligii Sfinte împotriva Imperiului Otoman ⇒ 26 ianuarie 1699 - semnarea Tratatului de pace de la Karlowitz: otomanii au cedat Austriei cea mai mare parte a teritoriului Ungariei și Slavonia, Podolia a revenit Poloniei, și au renunțat la vasalitatea Transilvaniei, transferată habsburgilor;
- în „*chestiunea orientală*” s-au implicat Franța și Marea Britanie, care au considerat că dispariția Imperiului Otoman ar fi deteriorat „*echilibrul european*”: conform acestui principiu, dacă o mare putere și-ar fi sporit forța, aceasta ar fi devenit un pericol pentru celelalte;
- Principatele Române (termen ce din secolul al XVIII-lea l-a înlocuit pe cel de Țările Române) au reprezentat una dintre „*cheile chestiunii orientale*”;
- 1710-1812 - s-au desfășurat 6 războaie ruso-austro-turce, în cea mai mare parte pe teritoriul Principatelor Române (Țara Românească și Moldova), aducând grave prejudicii economice, materiale și umane dezvoltării acestora.

2. Principatele Române și războaiele ruso-austro-turce

I. Războiul ruso-turc din 1710-1711: 18-22 iulie 1711 - la Stănilești pe Prut, rușii, aliați cu Dimitrie Cantemir, domnul Moldovei, au fost învinși de otomani. 22 iulie 1711 - semnarea Tratatului de pace de la Vadul Hușilor: rușii le-au cedat turcilor cetatea Azov.

II. Războiul austro-turc din 1716-1718: s-a încheiat cu victoria Austriei. 1718 - semnarea Tratatului de pace de la Passarowitz: Imperiul Otoman a cedat habsburgilor Banatul Timișoarei și Oltenia.

III. Războiul ruso-austro-turc din 1736-1739: conflictul armat s-a încheiat cu ocupația rusească a Moldovei și cu înfrângerea Austriei de către otomani. 1739 - semnarea Tratatului de pace de la Belgrad: Oltenia a fost retrocedată Țării Românești, iar Banatul a rămas în posesia habsburgilor.

IV. Războiul ruso-turc din 1768-1774: pe parcursul conflictului Imperiul Rus a ocupat Principatele Române și i-a înlăturat pe domnitorii fanarioți. 10/21 iulie 1774 - semnarea Tratatului de pace de la Kuciuk-Kainargi: Principatele Române au fost scutite de plata tributului timp de 2 ani, Imperiul Rus a câștigat dreptul de a interveni pentru protejarea Principatelor, iar Austria, cu toate că nu a participat la război, prin presiuni asupra otomanilor, a reușit să anexeze partea de nord a Moldovei, Bucovina (7 mai 1775: în baza convenției austro-turce).

V. Războiul ruso-austro-turc din 1787-1792: conflictul a fost declanșat de încercarea de punere în practică a „*proiectului grecesc*” (refacerea Imperiului Bizantin și împărțirea posesiunilor otomane din Europa între Imperiul Rus și Austria). 24 iulie 1791 - semnarea Tratatului de pace de la Șiștov: presați de evenimentele din Franța (Revoluția Franceză), habsburgii au încheiat pacea cu Imperiul Otoman. 1792 - semnarea Tratatului de pace de la Iași: Imperiul Rus a obținut de la otomani teritoriul dintre Bug și Nistru și recunoașterea stăpânirii rusești asupra Crimeei, devenind, astfel, vecinul Principatelor Române.

VI. Războiul ruso-turc din 1806-1812: conflictul armat a fost declanșat de Imperiul Rus, sub pretextul comiterii unor abuzuri de către otomani asupra Principatelor Române. 1812 - rușii au ocupat Principatele și au dorit să le păstreze, dar campania lui Napoleon I (1804-1814; 1815) împotriva

Imperiului Rus i-a obligat să renunțe la aceste planuri. 16/28 mai 1812 - semnarea Tratatului de pace de la București: s-a prevăzut anexarea de către Imperiul Rus a teritoriului dintre Prut și Nistru (Basarabia), Imperiul Otoman consimțind această cedare în urma mituirii delegaților turci și a trădării domnului fanariot Alexandru Moruzi (Moldova: 1792-1793, 1802-1806 și 1806-1807; Țara Românească: 1793-1796 și 1799-1801).

3. Proiecte politice românești

- secolele XVIII-XIX - boierii români au reacționat față de noul statut politico-juridic al Principatelor Române (instaurarea regimului fanariot) prin redactarea de memorii adresate marilor puteri europene, de regulă, cu prilejul desfășurării tratatelor implicate de războaiele ruso-austro-turce (memoriile din anii 1769, 1772, 1774, 1791, 1802, 1807 și 1817-1818), documente ce pot fi considerate drept primele proiecte politice de modernizare a statului inițiate în spațiul românesc:

a. Memoriul din 1769: „*partida națională*”, condusă de mitropolitul moldovean Gavriil Calimachi, a propus o republică aristocratică condusă de 12 boieri;

b. Memoriul din 1772: o delegație comună de boieri din Moldova și Țara Românească a adresat un memoriu Marilor Puteri, prin care au solicitat revenirea la domniile pământene, respectarea autonomiei și unirea Principatelor, sub protecția Austriei, Imperiului Rus și a Prusiei;

c. Memoriul din 1791: Divanul Țării Românești a cerut autonomia și neutralitatea statului sub garanția Austriei și Imperiului Rus, desființarea obligațiilor către Imperiul Otoman, cu excepția tributului, libertatea comerțului, desființarea raialelor și fixarea graniței pe linia Dunării;

d. Memoriul din 1802: boierul muntean Dumitrache Sturdza a elaborat *Planul de oblăduire aristocratică* (înaintat liderului Franței revoluționare, Napoleon Bonaparte), prin care s-a propus un proiect republican de nuanță aristocratică, înlăturarea regimului fanariot și respectarea autonomiei Țării Românești;

e. Memoriile din 1817-1818: boierul moldovean Iordache Rosetti-Rosnovanu a propus opt proiecte de reformă, prin care a cerut domnie cu atribuții reduse, puterea deținută de Adunarea Obștească și un divan al boierimii.

4. Urmări

- secolele XVIII-XIX - pe lângă suferințele provocate populației civile, războaiele ruso-austro-turce au produs grave amputări teritoriale Principatelor Române;

- secolul al XIX-lea - s-a format, treptat, așa-numita „*partidă națională*”, care s-a manifestat pregnant în a doua jumătate a secolului.

Pentru o mai bună înțelegere a subiectului studiat vizionați următoarele videoclipuri:

https://www.youtube.com/watch?v=5SZl2K_xxW0

<https://www.youtube.com/watch?v=1-cwa9XnPcE>

BIBLIOGRAFIE:

1. Barnea, Alexandru (coordonator), Manea, Vasile Aurel, Palade, Eugen, Teodorescu, Bogdan, *Istorie: Manual pentru clasa a XII-a*, Editura Corint, București, 2007.
2. Petre, Zoe (coordonator), Căpiță, Carol, Stănescu, Ecaterina, Lung, Ecaterina, Livadă-Cadeschi, Ligia, Ciupală, Alin, Țurcanu, Florin, Vlad, Laurențiu, Andreescu, Sorin, *Istorie: Manual pentru clasa a XII-a*, Editura Corint, București, 2008.
3. Adăscăliței, Felicia, Lazăr, Liviu, *Istorie: Manual pentru clasa a XII-a*, Editura Corvin, Deva, 2007.
4. Băluțoiu, Valentin, Grecu, Maria, *Istorie: Manual pentru clasa a XII-a*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 2007.
5. Scurtu, Ioan, Cristea, Niculae, Curculescu, Marian, Dincă, Constantin, Soare, Aurel Constantin, *Istorie: Manual pentru clasa a XII-a*, Editura Economică Preuniversitară, București, 2008.
6. Dondorici, Florentina, Lica, Elena Emilia, Poamă, Emil, Ionescu, Vasile, Osanu, Octavian, Stoica, Relu, *Istorie: Manual pentru clasa a XII-a*, Editura Gimnasium, București, 2008.
7. Stan, Magda, Vornicu, Cristian, *Istorie: Manual pentru clasa a XII-a*, Editura Niculescu ABC, București, 2015.
8. Bărbulescu, Mihai, Deletant, Dennis, Hitchins, Keith, Papacostea, Șerban, Teodor, Pompiliu, *Istoria României*, Editura Corint Educațional, București, 2014.
9. Giurescu, Constantin C., *Istoria Românilor*, Editura ALL, București, 2019.
10. Constantiniu, Florin, *O istorie sinceră a poporului român*, Editura Univers Enciclopedic Gold, București, 2008.
11. Bulei, Ion, *O istorie ilustrată a românilor*, Editura Litera, București, 2018.
12. Djuvara, Neagu, *O scurtă istorie ilustrată a românilor*, Editura Humanitas, 2013.
13. Pop, Ioan-Aurel, *Scurtă istorie a românilor*, Editura Litera, București, 2019.
14. Hitchins, Keith, *Scurtă istorie a României*, Editura Polirom, Iași, 2015.